

Klik [hier](#) voor het originele artikel (p. 54)

HOGE DOELEN VOOR ZWAKKE LEZERS

Kennis van de relaties tussen klanken en lettertekens is de 'sine qua non' van lezen: zonder die kennis kan niemand een goede lezer worden. Het goede nieuws is dat het geen hogere wiskunde is. Iedereen met een normaal IQ kan het zich eigen maken. Toch vallen er leerlingen uit in het leesonderwijs. Dat komt vaak, zo stellen Houtveen & Van de Grift, omdat ze deze basis van technisch lezen onvoldoende beheersen. De uitval is met een goede didactiek echt te voorkomen. In hun artikel beschrijven ze hoe je met extra instructie en oefentijd in klas iedereen bij de les kunt houden. Hun aanpak is de basis geworden voor de veelgebruikte methodiek LIST.

HET IDEE

In een eerder onderzoek hadden Houtveen & Van de Grift gezien dat scholen met veel zwakke lezers vaak divergent differentiëren. Daarbij zijn er vaste niveaugroepen in de klas, met ieder eigen leesdoelen en soms ook eigen lesmateriaal. In de praktijk profiteren alleen de betere leerlingen daarvan. De zwakke leerlingen raken alleen maar verder achterop en blijven door de vaste indeling in hun eigen niveau 'gevangen'. Soms worden leerlingen uit de klas gehaald om met een RT'er een eigen leesprogramma te volgen, waardoor het voor hen helemaal lastig wordt weer aan te haken bij de rest. Dat is dus niet de juiste manier, concluderen beide leesonderzoekers. Zwakke lezers kun je beter aanmoedigen en uitdagen dan uit de wind houden. Dat kan door **convergente differentiatie**: daarbij pas je wel het tempo, de instructie en de hoeveelheid oefentijd aan ieders niveau aan, maar schroef je niet de leesdoelen omlaag. Door prestaties te monitoren en regelmatig te toetsen, weten leraren welke leerling wat nodig heeft. Houtveen & Van de Grift ontwierpen een programma voor differentiatie in 3 lagen en lieten leraren van 21 basisscholen daarmee, na een korte training, een halfjaar werken. De onderzoekers vergeleken de leesprestaties van hun leerlingen met die van leerlingen op 16 controlescholen.

DE INZICHTEN

3 lagen De 1e laag, de **standaardinstructie**, volstaat voor het gros van de leerlingen (70-80%). Leerlingen met een achterstand die niet is toe te schrijven aan specifieke stoornissen, komen in laag 2. Bovenop de standaardinstructie

krijgen ze een **half jaar lang 4x keer per week 15 min. extra instructie en oefening**. Dat gebeurt in kleine groepjes van 4 of 5 leerlingen. Ze werken met hetzelfde lesmateriaal en voor hen gelden dezelfde leesdoelen. De 1 of 2 leerlingen voor wie dat onvoldoende is, krijgen in plaats daarvan (naast de reguliere instructie) **1-op-1 intensieve instructie op maat door een gespecialiseerde leerkracht** (laag 3), eventueel aangevuld met een online oefenprogramma. Wanneer ze een leesdoel beheersen (en bijv. de eerste 10 grafemen kennen), gaan ze weer terug naar laag 2.

Directe instructie Bij gestructureerde taken als technisch lezen (je leert klank-letter-combinaties 1 voor 1 aan) blijkt directe instructie de beste didactiek. Dit geldt voor alle leerlingen, maar juist ook voor zwakke lezers. Bij directe instructie benoem je altijd het lesdoel. Je begint de les met het ophalen van voorkennis ('vorige keer hebben jullie geleerd...') en vervolgens doe je voor wat de leerlingen nieuw gaan leren (modeling). Daarna volgt geleide inoefening, waarbij je leerlingen veel feedback geeft en hen begeleidt totdat ze het zelfstandig kunnen (scaffolding). Je herhaalt de lesstof regelmatig en je meet bovendien of leerlingen de doelen halen.

Leesprestaties vooruit? 5 maanden werkten de leraren van de 21 scholen (experimentgroep) volgens deze aanpak. Bij vergelijking met de controlescholen bleken hun leerlingen gemiddeld beter te presteren. Heel wereldschokkend leken de resultaten nog niet, totdat Houtveen & Van de Grift speci-

fiek gingen kijken naar de groep zwakke lezers. De experimentgroep telde bij aanvang van het onderzoek bovengemiddeld veel zwakke leerlingen: 28%. Dat percentage was na 5 maanden geslonken tot 6%. Een jaar later zagen de onderzoekers wel een terugval. De effecten van de aanpak bleven niet volledig intact. Toch was van het hoge aantal zwakke lezers geen sprake meer; de experimentescholen zaten nu op het landelijk gemiddelde (12%). Houtveen & Van de Grift bekeken hun aanpak nog eens kritisch: wat zou er beter kunnen? Op de 1e plaats moeten we leraren nog beter uitleggen hoe deze aanpak werkt en waarom die zo belangrijk is. Maar de onderzoekers steken vooral de hand in eigen boezem: misschien lag de focus iets te veel op de leesteknik en hebben we te weinig aandacht besteed aan leesmotivatie en aantrekkelijke leesteksten.

LEZEN IS TOP

Het LIST-programma is onder leiding van Thoni Houtveen ontwikkeld. De afkorting staat officieel voor Leesinterventie-project voor Scholen met een Totaalaanpak, maar scholen noemen het zelf liever Lezen IS Top. Het is een methodiek voor aanvankelijk en vloeiend lezen. Kern ervan is dat je hoge en realistische doelen stelt voor alle leerlingen en die weet te bereiken door gerichte instructie en oefening. Daarnaast staan leesplezier en het werken met rijke teksten centraal. Voor onderwijs in tekstbegrip hebben Houtveen en collega's later **DENK!** ontwikkeld, dat op dezelfde leest is geschoeid.

IN DE KLAS

Hoge verwachtingen koesteren is essentieel. Juist omdat lezen een basisvaardigheid is voor leren, moet je als school alles uit de kast halen om elke leerling kansen te geven die vaardigheid onder de knie te krijgen. Als leerkracht mag jij leerlingen inwijden in het schrift. Dat leerproces in groep 3 is welhaast een initiatieritueel: vanaf dat moment gaan 6-jarigen deel uitmaken van een geletterde samenleving. Het is niet alleen een bijzondere taak, maar ook een belangrijke taak. Zonder jou leren ze het niet. Natuurlijk doe je je uiterste best om alle leerlingen bij de les te houden. **Maar denk niet: deze leerling zit zo te zwoegen, laat hem maar een tandje minder doen. Zo'n leerling grijp je juist bij de kladden en laat je extra oefenen.** Heldere lesdoelen, veel voordoen en veel doelgerichte feedback geven, helpen alle leerlingen en zeker de zwakke. Om het inoefenen voor jou minder tijdrovend te maken, kun je ook online oefenprogramma's gebruiken, zoals Taalzee of die van je leesmethode. **Verder is het belangrijk om leerlingen zelfvertrouwen te geven:** jij gaat het zeker ook leren en ik help je daarbij. Laat ze ervaren dat ze door extra te oefenen echt vooruitgaan. En laat ze ook ervaren dat achter die 'stomme letters' spannende en interessante verhalen schuilgaan en dat het de moeite loont om er helemaal voor te gaan!

- H.12 'Aan de top of in de put?' uit het digitale [boek](#) Werk maken van gelijke kansen
- H.4 uit de [conferentiebundel](#) De aarzelende lezer over de streep
- [Special](#) Didactief Leesproblemen
- [Special](#) Didactief Lekker Leren Lezen
- De [LIST](#) aanpak
- Het online programma [Taalzee](#)

Meer lezen!

in de
praktijk

GEEF DUIDELIJKE FEEDBACK

Ineke Hanemaaijer verzorgt als orthopedagoog bij Stichting Sint Josephscholen in Nijmegen regelmatig teamscholingen technisch lezen. 'Kort samengevat: vanuit onderzoek weten we wat goed leesonderwijs is, maar om het in de klas ook te doen, is nog wel een hobbeltje. Mijn eerste tip aan leraren is altijd: stel hoge doelen die je ook kunt meten. Nog te vaak zie ik dat leraren in de methode beginnen en maar kijken waar ze uitkomen.'

Een duidelijk doel is bijvoorbeeld: halverwege groep 3 moeten alle leerlingen alle lettertekens kennen. 'Dat lukt niet als je een nieuwe letter aanleert zonder dat je de vorige herhaalt. Je moet echt tijd inbouwen voor herhalen en inslijpen. Zes uur per week in groep 3 is de richtlijn. Daarbovenop komt nog voorlezen en taal. Zwakke lezers geef je meer instructie en meer oefentijd, maar voor hen geldt hetzelfde doel.'

Hanemaaijers tweede tip: geef duidelijke feedback. 'Als een leerling een woord niet kan lezen, hoor ik leraren vaak zeggen: kijk nog eens goed. Maar dat deed een leerling natuurlijk al. Nodig

hem uit de eerste letters alvast uit te spreken en ondertussen naar de rest te kijken en die letters erachteraan te zeggen, zoemen of zingen. Als een leerling blijft zwijgen, zeg je het woord voor en laat je het hem nazeggen.' Pas op voor een te grote nadruk op snel lezen. 'Zoals een jongetje me ooit zei: in groep 3 moest ik snel lezen, maar dan snapte ik niet wat er stond, als ik langzaam lees, begrijp ik het wel.'

En haar allerbelangrijkste tip: houd de leesmotivatie levend. 'Ik zeg tegen leraren: bij jou moet het elke week Kinderboekenweek zijn. Lees veel voor en breng leerlingen liefde voor taal bij door samen te lachen om rijmpjes en zelfbedachte woorden. Ze moeten even de code leren kraken, maar dan begint het, dan opent de wereld zich voor hen.'

Inekes leestip

De rover Hoepsika (8+) van Paul Biegel. 'Een klassieker, het is zo grappig en met zo'n rijke en beeldende taal, daarmee breng je leerlingen echt plezier in taal en lezen bij.'